

Skizofreni hos voksne, grønlandsk

Paasissutissat

INERSIMASUNI SKIZOFRENII

Nappaat, katsorsaaneq aamma pitsaaliuineq

IMARISAI

- 03 Skizofrenii suua?
- 04 Sooq ilaat skizofreniilersarpat?
- 06 Skizofreniimut suut malunniutaappat?
- 09 Nappaatip ingerlanera
- 13 Skizofrenii aamma atornerluineq
- 13 Skizofrenii qanoq ililluni suussuserneqartarpa?
- 14 Skizofreniit qanoq ittut nassaassaappat?
- 15 Skizofrenii qanoq katsorsarneqartarpa?
- 19 Illit nammineq qanoq-iliorsinnaavit, skizofreniimik nappaateqaruit?
- 21 Ilaquttat qanoq iliorsinnaappat?

Danmarkimi inuit 30.000-it missaat skizofreniimik nappaateqarput. Skizofreniimik nappaateqaraanni imaluunniit ilaqutaqaranni, skizofreneertumik, taava nappaammut paasisutissat pingaaruteqarput. Suli annerusumik ilisimannikkaanni, suli pitsaannerusumik nappaat aqunneqarnerinnaavoq nanginnerlu ingalanneqarluni.

Atuagaqqap nappaat allaaseraa kiisalu katsorsartinnissamut periarfissat. Pingaarnermik saaffiginnippoq ilinnut, psykiatriimi Region Midtjyllandimi katsorsartittumut aamma illit ilaquttannut. Psykiatri Region Midtjyllandimiittoq neqeroorpoq unitsitaanani katsorsaanernik aamma unitsitaalluni katsorsaanernik.

Neriuppugut, atuagaaraq ikiuutaasinnaassasoq, illit ilaquttappillu skizofreniimik suussusersiiviginninnermut sianinerulernerannut.

Inussiarnersumik inuulluaqqusilluta
Region Midtjylandip psykiatriia
Tingvej 15, 8800 Viborg
Tlf. 78 41 00 00

SKIZOFRENII SUUA?

Skizofrenii tarnikkut nappaataavoq ilungersunartoq, taaneqartartoq tarnikkut perulunnertut, ilisarnaatigai imminut, allanik aamma nunarsuarmik paasinninneriaatsip allangorneri. Skizofrineerermut malunniutit nalinginnaasut ukuusinnaapput nipinik tusaasaqarnerit imaluunniit pinik takusaqarnerit, allat takusinnaangisaannik, imaluunniit nunarsuup qanoq inneranik paasinninneriaatsip allangornera. Malunniutit allat ukuusinnaapput, nukissakinneruneg, namminersorluni aallarniinissamik, pilersaarusionermik aamma ulluinnarni suliassanik suliarininnermik sapingajanneq.

” Inunnik issiasunik oqaluttoqarpoq, taava **malugisinnaavara, oqaatigineqartut, qanoq qimmip paasinerai.** Ilarujussuanik paasisaqangaatsiarpoq. Qimmeq assut sianisuu jusimagunarpoq. Uuminavippoq, pissutigalugu **eqqarsaatikka atuarmagit, aamalu niaqqunnut uterteqqillugit,** kisianni **nuanniitsumik, allangortillugit,** aamma aallunniakkannut akulerullutik, taamaammat **paatsuunganartorujussuupput.** Qularinngilara, paamitsatsinniaannarlunga.

KASPER FUTTRUP 37-NIK UKIULIK -
SKIZOFRENEERTOQ

Malunniutit taakku saniatigut piffissat ilaanni ersiornermut aamma nikallunganermut malunniuteqartoqarsinnaavoq. Nappaat taamaammat kinguneqarsinnaavoq, ilinniarnermik, sulinermik aamma ilaqutariilluni inuunermik nalinginnaasumik ingerlatsisinnaanerup atoruminaanneranik.

Ukiut tamaasa Danmarkimi inuit 500 missaat skizofreniimik nappaateqarnermik suussusersineqartarput. Skizofreni angutini arnanut naleqqiullugit atugaanerulaartarpoq. Inuit nunarsuarmi sumiikkaluartulluunniit nappaammik eqqorneqartarput, kulturini tamani, inuiaqatigiinni atugaqarfinni tamani, pigajunneralu sumi tamaani assigiikannerluni. Nappaat ukiuni inersimasunngoqqaarfiusuni aallartikkajuttarpoq angutinilu arnanut naleqqiullugit siusinnerulaartukkut.

Siusinnerusukkut nappaat amerlasuunik oqaluttuartaqarsimavoq. Ullumikkut ilisimatusarnermit nalunngilarput, skizofrenii qaratsami nappaataasoq. Qarasaq sianiutit cellenik milliardinik sananeqaateqarpoq, imminnut kalerrisaarutininik nassiussuisunik kalerrisaarinermit atortussiat assigiinngitsut ikiorsiullugit. Sianiutit celle aqqissuussaasimapput aqquatinut assigiinngitsunut aamma

qupingguallannernik cellemit allamut ingerlatsitseqqinniarluni kalerrisaarinermit atortussiat assigiingitsut atortarpai. Soorlu assersuutigalugu kogeplademut assakkut uugaanni, assammi malugissutsit anniaat malugissavaat. Malugissutsit kalerrisaarinermit atortussiat atorlugit kalerrisaarutsinik qaratsamut nassiupeqittarput, annernarnera pillugu aamma kalerrisaarinerit nassiinneqaqqittarput qaratsap ilaanut assammi nukinnik aqutsisunut, taava assak qisuariarluni kogeplademit peertarpoq.

Inuit skizofreneertut qaratsami ilaani paatsiveerusimaarnertaqarput, kalerrisaarinermit atortussiap dopaminip atuuffiani, kisianni aamma allanik paatsiveerusimaarneqarpoq ilisimatusarnerup paasinarsarniagaanni.

Siornatigut inuppassuit isumaqarsimapput:

- nappaat pissuteqartoq "ajortumik perorsaanermit"
- skizofrenii angajoqqaat pisuussutigaaat
- inuit skizofreneertut piginnaanilissuunngikkunik silassorluttuusut
- inuit skizofreneertut pinerluttuusut aamma navianartut

SOOQ ILAAT SKIZOFRENIILERSARPAT?

Ataasiinnarmik nassuiaateqanngilaq, sooq inuit ilaat skizofreniilersarnerut. Skizofrenii qaratsami nappaataavoq, pilersinnaasoq, timip kingornussaaticigut (t.i. kingornunneqarsinnaasoq) nappaammut sunnertiasuugaanni. Gen-it arllallit nappaammut pingaaruteqarput, aamma annerusumik imaluunniit

- nappaat anigorneqarsinnaanngitsuusoq aamma katsorsarneqarsinnaanngitsuoq.

Ullumikkut ilisimatusarnerup ersersippaa:

- nappaat kingornussanik aamma avatangiisini pissutinik pissuteqartoq
- inuit skizofreneertut inuttut allatulli silassoritsigisut
- inuit skizofreneertut allanit annermik pinerlunngitsut imaluunniit persuttaallutik, kisianni pilertortumik napparsimalermermi pikilasinnaapput, makitasinnaapput aamma qasusoorsinnaapput, soorlu peqatigiinniapiluffigitillutik aamma allanit toqunniarneqarlutik misigigunik
- skizofrenii assigiinngitsunik ingerlariaaseqarsinnaavoq. Ilaat sivisuumik napparsimasarput aamma allat ajorunnaavissinnaapput.

” Illit nassuiaatissallutit, qanoq innerlunga, naleqqatigissavaa ilinnut qalipakkap ilusaanik eqqartuiguma. Eqqartorsinnaavakka qalipaait aamma ilutsit, kisianni qaquguluunniit paasivissinnaanngilat.

SØREN - SKIZOFRENEERTOQ

minnerusumik nappaammut sanngiissuseqartoqarsinnaavoq apeqqutaallutik, gen-it sorliit aamma qanoq amerlatigisut, pigineqarnerut. Kisiannili, taakkuninnga gen-eqartut tamakkerlutik, nappaateqarlersanngillat. Pisarnertut arlalinnik artorsaatisinneqareersimanerup kingorna, nappaat ersertarpoq.

Ullumikkut skizofrenii paasineqartarpoq sanngiissusermut-stressimut ilusilersuineq malillugu. Tamanna isumaqarpoq, inuit ilaat sualummik sanngiissuseqartut artorsaatinut aamma taamaallitlutik nappaat ineriartortissinnaallugu, naammattunik artukkerneqarunik.

Kingornussat

Skizofreniilernissamut ulorianartorsiorneqarpoq annerusumik, eqqarleqaraanni inummik, nammineq skizofreniimik nappaateqartumik. Ulorianartorsiorneq sulii anneruvoq, eqqarleriinneq qaninnerugaangat.

Stressi aamma artorsaatissinneqarnerit

Nappaat nappaatinguutinnginnerani, akulikitsumik stressermerkik eqqorneqakkajuttarput. Stressi assigiinngitsorpassuusinnaapput aamma ulapinneruinnangilaq.

Stressi aamma artorsaatissinneqarnerit ukuusinnaapput:

- ☑ Timip sananeqaataanik artorsaatissinneqarnerit
- ☑ Tarnikkut artorsaatissinneqarnerit
- ☑ Inuttut artorsaatissinneqarnerit

Timip sananeqaataanik

artorsaatissinneqarnerit soorlu ilumiunermi ajornartorsuutit (anaanaq naammattumik peqqinnartunik nerisangilaq imaluunniit virusimik nappaateqalerpoq, ass. nualluut), erninermit ilakutaqalerneq, soorlu inunngornerup nalaani iltimik amigaateqarneq imaluunniit meeraalluni qaratsakkut aseruuttoorneq. Inuusuttunngulernerup nalaani hormonit annertuumik allanngortarput, taakkulu aamma aallartitsisuusinnaasarlutik.

Tarnikkut artorsaatissinneqarnerit

imaassinnaapput aappaqalernerit, qimannerit, toqusoqarnerit imaluunniit ilaqutariinni pissutsinit artorsaatissinneqarnerit allat.

Inuttut artorsaatissinneqarnerit

imaassinnaapput pisut pitsaasut imaluunniit pitsaanngitsut, s.i. soraarummeerneq, suliffimmi nutaami sulilerneq, suliffissaarunneq, imaluunniit angerlarsimaffimmit nuunneq.

Artorsaatissinerit taamaattut nalinginnaapput, aamma taamaallaat napparsimalertoqarsinnaavoq, taanna ilutigalugu sualummik sanngiissuseqaraanni.

SKIZOFRENEQALERNISSAMUT ULORIANARTORSIORNEQ

Nunap inuini nalinginnaasumik	1%
Skizofreneertup soraluvaani/jornguani	3%
Skizofreneertup ernutaani	4%
Skizofreneertup qatanngutaani	10%
Skizofreneertup angajoqqaap meeraani	13%
Skizofreneertup mannessani marlunni pilsersuni marluliaqataani	15%
Skizofreneertut angajoqqaat meeraani	46%
Skizofreneertup mannessami ataatsimi pilsersip marluliaqataani	50%

SKIZOFRENIIMUT SUUT MALUNNIUTAAPPAT?

Malunniutit aamma taakku ineriartornerat piffissap ingerlanerani inummiit inummut allanngorartarput. Nappaat pisarnertut malugineqanngitsumik takkuttarpoq, kisianni aamma assut pilertortumik aallartissinnaavoq. Inuit ilaat meeranerminnit ajornartorsiuteqareersimapput, s.i. inunnik allanik takunnittarnertik artornartorsiutigisarsimallugu. Nappaatip aallartinnginnerani akulikitsumik piffissaqartarpoq, qaammatiniiit ukiunut sivilissusilimmik, sulinermi aamma inoqatigiinnermi pitsaanngitsumik ingerlalermermik. Aserlisoqarsinnaavoq, inuunermut tunngasunik isumaliortoqarsinnaavoq, imminut paarinissamik puigortoqarsinnaavoq aamma atortunik soqutigisaaruttoqarsinnaavoq, nuannarisarsimasanik. Piffissaq taanna taaneqartarpoq **piffissaq ilimasaarfik**, taassuma kingorna nappaatinnguuttarpoq.

Skizofreniimut malunniutit agguarneqarsinnaapput pingaarnertut assigiinngitsunut:

- ❑ Psykosernermut ersiutaasut (pivusorsiunngitsumik isummorsorneq aamma takorruuineq)
- ❑ Malunniutit pitsaanngitsut (pissutsit siornatigut pigeriikkat, kisiannili annaaneqarsimasut)
- ❑ Eqqarsaatit- aamma oqaatsit akornusersorneqarneri
- ❑ Malunniutit allat

Psykosemik malunniutit akulikitsumik taaneqartarput malunniutinik pitsaasunik – pissutiginaagu pitsaasuuneri, kisianni malunniutaammata nutaat. Tamanna isumaqarpoq, piviusumik paasinnineq, inuit peqqissut paasinninneranut

naleqqutinngitsoq. Pissusivinnut malussarinneq allanngortarpoq. Sanaroornerit, takorruuinerit, oqaatsit- aamma eqqarsaatit akornusersorneqarnerasigut imaluunniit aalanermi akornusersorneqarneritigut ersertarpoq.

- ❑ **Sanaroornerit** tassa imaappoq, qarasaq kukkulluni sianiutitigut sunnertinnernik paasinnittoq, ilumut najuutinngitsunut.

Sanaroornerit sianiutit tamaasa najuuffigissinnaavai:

- **Tusaasinnaassuseq** (s.i. nipinik tusaaneq imaluunniit oqaluussisunik tusaaneq)
- **Susunnimut malussarisussut** (s.i. nerisassat mikiartutut imaluunniit orsussatut mamaqartut)
- **Isiginnaassuseq** (s.i. inunnik imaluunniit atortunik isigineq piviusumi tamaaniinngitsunik)
- **Naamasinnaassuseq** (misigaluni naamasinnaallugu soorlu gassi toqunartoq)
- **Malussarisuseq** (s.i. misigisimalluni inuit imaluunniit arlaata attuugaanni).

” **Krishna**, akimut ersittumik qaamaneqarpoq inuttut ilusilimmik, **assani uanga natersuarisannut manguppai, taava natersuaq tammarpooq**, tassani assaata mangussiffiani. **Anersaapilut sumi tamaani arpapput** – taartuupput aamma nassoqarput pamioqarlutillu.

KASPER FUTTRUP 37-NIK UKIULIK
- TAKORROORLUNI SANAROORNIMI
ILAAT OQALUTTUARIGAA

☛ **Sunnertinnermik aamma aqunneqarnermik misiginerit**
Misigisaqarsinnaavoq nammineq eqqarsaatit siammarterneqarnerannik allanit tusaaneqarsinnaanngorlugit imaluunniit inuit allat eqqarsaatitik 'uannut' nassiussinnaagaat. Aamma misigisimasoqarsinnaavoq inunnit allanit qanoq iliornissanik peqquneqarluni eqqarsaatinillu sunnerneqarluni, tassa iliuitsit eqqarsaatillu nammineq piginagit – allalli pigigaat. Tamakku nappaammut ersiutaapput immikkut ilisarnaqutaasut taamaammallu taaneqartarlutik ersiutit pingaarnerpaat.

☛ **Aalanermi akornusersorneqarnerit**
aamma katatonimik taaneqartarput. Taakku siusinnerusukkat annertuumik saqqumisimapput aamma ullumikkumut naleqqiullugu akulikinnerujussuarmik. Inuit ilai sivisuumik aalasinnaajunnaangajallutik pillussimallutik inissisimasinnaasarput imaluunniit siniffimmi uninnaqqissaarlutik innangasarlutik. Ullumikkut katatonip malunniutai qaqutigoornerupput aamma malunnaanginnerupput. Inuit skizofreniimik nappaatillik eqqumiitsunik annikitsunik aalaneqarsinnaapput, s.i. putugumiarlutik, niaqqumikkut aalajangersimasumik tagiarlutik imaluunniit qarluutik qaffassimatiinnaavillugit.

” Immikkoortortamiittoqarnikuuvuq
nannerutinik qernertunik sumi tamaani
ikitsitserinikumik. Pissutigisimassavaa
voodomik ingerlatsineq, naneruutimmi
nuannisarnissamut atugassiaammata,
taava aamma qernertut
qinerneqartanngillat. **Qularinngilara,**
uanga **voodo inuusaamik**
sanaarisimassagaanga, aamma
eqqarsaat tataannarluinnarpoq.

KASPER FUTTRUP 37-NIK UKIULIK -
PIVIUSUUNGITSUMIK TAKORROORSIMASAMI
ILAAT OQALUTTUARIGAA.

Piviusuunngitsunik takorruuinerit takorruuinerit, imminermut kisimi paasinartut. Allanit atorneqanngillat aamma naqqinneqarsinnaanngillat. Piviusuunngitsumik takorruuinerit nalinginnaanerpaat malersortinnermik takorruugaapput, t.i. nakkutigisaanermik malersugaanermillu misigisat. Soorlu imaattoq CIA-mit malersugaasutut misigisimasoqarsinnaavoq, pissutigalugu piumaneqartumik ilisimaqarsorineq.

” Unnukkat **taartumi angerlarama,**
malugisinnaavara sanioqqukkama
tamarmik **ajortumik isikkuttut**
igalaat qaammaqqutaarnikut
tunuanni. **Sapinngisara tamaat,**
tuaviorpunga. Angerlartillunga
qanoq-issusera allanngartarpoq
pilluarnermik misigissutsip aamma
annilaarnermik misigissutsip
akornanni. Pilluarnermik
misigisimatillunga tusaavakka
ersarivissumik qilammiorpaluttumik
nipilersorneq, qanoq-issutsima
aappaani tusaavakka **inuit oqqattut**
aamma mitallertumik illarnerat.

KASPER FUTTRUP 37-NIK UKIULIK -
TUSAALLUNI SANARONIMI ILAAT
OQALUTTUARIGAA

Aamma imminut pingaartorsuutittoqarsinnaavoq. Taava qularinngilluinnarneqarpoq, immikkut suliassaqroneq, nunarsuarmik annaassisussaarnermik, imaluunniit tv aamma radio toqqaannartumik saaffiginnissinnaavoq immikkut nalunaarutissaqarluni. Aamma takorruuiffigineqalersinnaavoq nammineq timeq allannorsimasoq. Imaassinnaavoq niaqoq katalersoq, timip atortui timimi nutsertut imaluunniit timi arrulersoq. Eqqarsartoqarlersinnaavoq,

nappaatinik ilungersunartunik nappaateqarnermik aamma takorruuisoqarsinnaavoq inuulluni pitsaanngitsaq, inuusariaqanngitsaq. Piviusuunngitsumik takorruinerit amerlasuut malunnaatigaat kingumoortumik eqqarsartaaseqarneq, s.i. suut tamarmik takorruineq qularunnaarsippaat. Misigisag sunaluunnit, allanut takorruinerimik uppenarunnaarsitsisoq, napparsimasumit uppenarsaataavoq, takorruineq piviususooq.

Malunniutit pitsaanngitsut

Assigiinngitsunik arlalinnik pitsaanngitsunik malunniuteqarpoq. Inummiit inummut assigiinngitsuupput, qanoq amerlatigisunik malunniutitik pitsaanngitsunik misigisaqarneq, skizofreniimik nappaateqaraanni. Pingaarteqarpoq eqqaamassallugu, malunniutit pitsaanngitsut inuup pissuserinngimmagit, kisiannili nappaammut malunnaataasut. Inuk taannajuarpoq, soorlu napparsimalinnginnermini.

❏ **Misigissutsinik annaasaqarneq:** Misigineqarsinnaavoq misigissutsit "sakkukinnerulertut", taamaalillutik s.i. artornarsinnaalluni nuannaavinnermik, aliasuinnermik aamma kamavinnermik misigineq.

❏ **Sorusussuseqannginneq aamma ilatsiinnarneq:** Ajornartorsiuteqartoqarsinnaavoq sorusussuseqannginnermik aamma ulluinnarni suliassanik aallartitsinnermik. Skizofreniimik nappaatillit amerlasuut, ikinnerusunik soqutigisaqalersarput aamma minnerusumik nukissaqalersarput, avatangiisiminullu soqutiginnertik annaasinnaallugu aamma qiimmatsassinnaaneq ajornartissinnaallugu.

❏ **Attassuteqarsinnaanikillineq:** Inuit allat pilersaarutaasa aamma siunertaasa paasinnaat aamma atuarnissaat artornarnerulersinnaavoq.

❏ **Kiserliorneq:** Kisimiinnerulertoqarsinnaavoq. Inunnut allanut qaninniarnermik ersersitsineq aamma misiginninneq ajornakusuulersinnaavoq. Assersuutigalugu nuanninngitsuusinnaavoq imaluunniit toqqaannartumik annilaarnarluni inuup allap pakkussuunnissaa.

❏ **Qularneq/arlariinnik isumaqarneq:** Isummat aamma misigissutsit paarlangasut pilersinnaapput, kinguneqarsinnaasut, qanoq ilioriarsinnaajunnaarnermik. Uisoriarneq ataaseq biografimukarusuttoqarsinnaavoq - tullianilu biografimukarnissaq amiilaarnarsinnaalluni. Taamannak paarlagaassinnaaput, taamaalilluni aallarnissamat aalajangernissaq ajornarsinnaalluni.

Pingaarteqarpoq eqqaamassallugu, malunniutit taakku eqiasunnerunngimmata, kisiannilu akerlianik nappaateqarnermut takussutissaallutik.

Eqqarsaatit- aamma oqaatsit akornusersorneqarneri

Eqqarsartariaaseq aamma oqaloriaaseq allanngorsinnaapput, taamaalilluni allat eqqarsartariaatsimik malinnaasinnaanerart artornarlilluni. Oqaloriaaseq paasinannginnerulersinnaavoq oqaatsinik aamma oqaaseqatigiinnik, taamaallaat imminermut paasinartunik. Assersuutigalugu oqaaseqatigiit takisoorujussuanngorsinnaapput piviusunik imaqaratik, aamma oqaatsit nutaamik isumaqartinneqalersinnaapput imaluunniit oqaatsinik nutaanik pilersitsisoqarsinnaavoq nassaassaannngitsunik. Oqaloriaaseq uippallersimatigisinnaavoq allat oqaaserisanik paasininninnaajunnaarlutik. Amma allat oqaaserisaat assut piviusumik paasineqarsinnaapput. Assersuutigalugu inuk oqarpat: "Qitutsillunga toqlerpunga", paasineqarsinnaavoq, tassa ilumoortumik toqlersooq. Skizofreneertut amerlasuut, misigisarpaat aamma eqqarsaatit

niaqqup iluani kaaviiartut, aamma artornarsinnaavoq eqqarsaammik ataatsimik eqqarsaateqarneq. Allat misigisinnaavaat eqqarsaatit ueriasaarnerat.

Malunniutit allat

Tunngaviusumik malunniutit tassaapput malunniutit immikkut ittuunngitsut, nunarsuarmik, allanik imaluunniit "uangaatinnermik" misiginerit allanngorneri. Isumalluarneq pisarnertut pigisarput, kinaanerput, allat kikkunerat aamma nunarsuup qanoq innera pillugu, tammarsinnaavoq. Qularinngilluinnarneqarsinnaavoq, inuit tamarmik isiginnaartitsisartuusut, siunertaqartut salloqittaaniarlutik, aamma nunarsuaq piviusuunngitsoq aammalu isiginnaartitsiviinnaasoq. Aamma misigineqarsinnaavoq, atortut qalipaataat aamma isikkuat allanngortoq imaluunniit piffissamik misigineq allanngortoq.

Inuit skizofreniimik nappaateqartut 75-80 %-iisa ajornartorsiutigaa:

- sianigininneq (isumaliorulunnermik sivirusunerusumik tiggumminnissinnaaneq, s.i. atuarnermi ajornartorsiulersinnaavoq. Aamma ajornannginnerusumik puuallassinnaavoq)
- qisuarnermi piffissaq (piffissaq siviruserusoq pisariaqartinneqarpoq ulluinnarni suliassat suliarinissaannut)
- ajornartorsiummik aaqqiineq (tamaviaarnartinneqarsinnaavoq pilersaaruserneq, suliarinninneq)

aamma aqutsineq s.i. nerisassiornermi, angalanermi aamma aningaasanik aqutsinermi)

- eqqaamasinnaaneq (ajornartorsiutigineqarsinnaapput s.i. nutaanik ilinniarnert aamma isumaqatigiissutit malinnissaat puigorneqarsinnaavoq).

Malunniutit taakku tamarmik ulluinnarni sunarpasuit artornarsarsinnaavaat aamma immineq ingerlassinnaasat killingi, s.i. sulifimmik imaluunniit ilinniarnermik paarsinissaq artornarsinnaavoq, inunnik allanik ilaqarnissaq artornarsinnaavoq aamma ilaasa artornartissinnaavaat tunngaviusumik pisariaqartitat soorlu nerisassat, sininneq aamma eqqiluisaarneq.

Nappaammik eqqortinnerup nassatarisinnaavai skizofreniimik eqqortinnikut ilaat eqqarsaateqalersartut, ajornannginnerussasoq inuunngikkaanni imaluunniit immaqa aamma imminorniarluni eqqarsaatit. Napparsimanerup nalaani imminorniarluni eqqarsaatit pilerpata, pingaaruteqarpoq ikiortissarsiornissaq.

Nappaatip isikkua aamma nappaatip ingerlanera inunnut taakkununga, skizofreniimik eqqortissimasunut, inummiit inummut assigiinngitsorujussuusinnaavoq. Assigiinngitsorpassuarnik malunniuteqarpoq, ataasiakkaarlutik imaluunniit assigiinngitsunik katiterneqarsimallutik takkussinnaasunik. Malunniutit oqittuusinnaapput, pingaaruteqarpiaratik imaluunniit artornarlutik aamma ajoqusernartuullutik.

NAPPAATIP INGERLANERA

Nappaatip ingerlanera piffisami killiffinnut pingasunut immikkoortiterneqarsinnaavoq. Siullermik **pilertortumik killiffik**, akulikitsumik ersiorneq, uiverneq aamma psykosemart malunniutinik sunnersimaneqartarpoq. Katsorsarneqarneq aallartissimagaanni, killiffiup aappaanut pisarpoq,

patajaallisaanermi killiffik, pitsanngoriartuaarfiusoq aamma malunniutit tammarniat. Inoqatigiinnermi ingerlariaatsit ilaat angunegaqqipput aamma nassuerutigineqalerpoq nappaateqarneq aamma atornissaa sungiunneqalerpoq. Killiffiup pingajua **aserfallatsaaliuineri killiffik**,

sulissutigineqarput inernerit kusanartut, angusimasat, aserfallatsaaliornissaat immaqalu suli iluarsiaartulerluni. Ajoraluartumik ilaasa nappaataat nangeqqittarpoq. Nangeqqinnermi pilertortumik killiffimmuut utertoqaqqittarpoq. Nangittoornerit amerlanerit pissuteqarput, nakorsaammik pissaarsimanermik, artukkerneqarsimanermik imaluunniit atornerluilernermik. Pingaartuuvoq, katsorsarneqarnerup ingerlatiinnarneqarnissaa taamaalillunilu suli psykosek pinaveersaartillugit, nangeqqikkaannimi (psykoseqqillutik), katsorsarneqarneq sivisunerulissaaq aamma navianartoqarpoq, aaqqqeqqivisinnaannginnermik.

Taaguut (iluarseqqinneq) recovery atugaaleraluttuinnarpoq. Tassani isumaqartoqarpoq peqqissineq immineq nappammut paasinniilernerq aqquktigalugu. Iluatsilluarnermut tunngaviusariaqanngikkaluarpoq, malunniutinik katatsivinneq, kisianni akiuinissamut iliuusissanik ilikkarneq, taamaalillutik ulluinnarni inikinnerpaaniassammata.

Pingaartuteqarpoq eqqaamassallugu, inuunermi nalillit aamma ingerlassinnaasat killingi imminut malittariaqavinningsut. Inuunerissaartoqarsinnaavoq, ingerlassinnaasat killingi peqqinnermisut qaffasitsiginngikkaluarpataluunniit.

Naappaatip aallartinnerata kingorna amerlasuut angusarpaat killiffik allanngorartuunngitsaq ukiut tallimat ingerlareernerata missaani. Malunniutit sakkortussusaat ukiut ingerlanerani sakkukilliartortarpoq.

Sakkortuunngitsumik ingerlanerup ilimanassusaa qaffakkiaartusaaq:

- napparsimalinnginnermi, inoqatigiinni pitsaasumik ingerlasimagaanni
- nappaat utoqqalilluni pigaanni
- napparsimanerup aallartinnerata kingorna siusissumik katsorsartilersimagaanni
- nappaat tassanngaannaq aallartippat
- avatangiisiniikkani, isornartorsiornerup qaffasissusaa appasittumi
- nuna siuarsarniakkami najugaqaraanni
- arnaagaanni.

Sooq taamaannersoq, ilisimatuuat paasivissimannigilaat. Ilimanarpoq pissuteqartoq, napparsimalinnginnermi, pikorisutsinik amerlanerusunik pisimagaanni, peqqissinissaaq ajornannginnerusoq. Minnerusumik qanigisami avatangiisinit stressimik artorsartinneqaraanni, peqqissinissamut pieriafissat suli pitsaanerussapput.

PIVIUSOQ

100-nit ataatsip missaa piffissap ilaani skizofreniimik nappaateqalissaaq, aamma naatsorsuutigineqarpoq, Qallunaat Nunaanni 30.000-inik napparsimasoqartoq, taamannak nappaammik suussuserneqarsimasunik. Qallunaat Nunaanni ukiut tamaasa inuit 7-15 nappaammik suussuserneqartarput inuit 100.000-jugaangata.

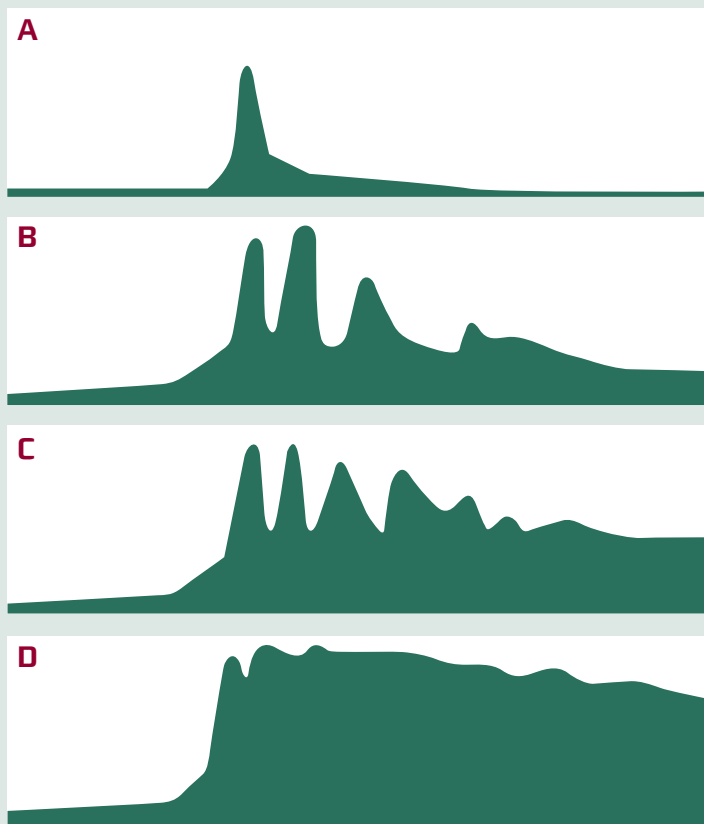
Massa skizofrenii nappaataagaluartoq katitigaasoq aamma ilungersunartoq, pingaaruteqarpoq eqqaamassallugu, katsorsartinnissaaq ajornanngimmat. Katsorsartinneq siusinnerusukkat aallaartippat, ingerlanera pitsaanerussaaq, aamma nangeqqinnissaaq minnermik navianaateqassaaq.

Nappaatip sakkortussusaa aamma sivisussusaa

Innuttaasuni misissuinerit annertuut ersersissimavaat, inuit amerlangaatsiartut skizofreneertut, katsorsaanermi ataqatigiimmik aqqissuussinermut isinngisaannartut. Inunnit taakuninnga, katsorsaanermi ataqatigiimmik aqqissuussinermut attaveqarsimasut, paasisimavaat:

- A** 20%-it missaat ataasiarlutik sivisunngitsumik skizofreniimik psykosissasut aamma piffissap ingerlanerani peqqissivissasut
- B** 30%-it missaat arlaleriarlutik sivisunngitsumik skizofreniimik psykosissasut aamma naggataatigut annikitsumik peqqissunut naleqqiullugu ingerlasinnaanerit appassalluni
- C** 30%-it arlaleriarlutik nangeqqittassapput aamma ingerlasinnaanerisa killingat nakkariartussaaq
- D** 20%-it kingulliit piuassapput psykoseqarlutik appassisumik ingerlasinnaaneri killeqarlutik aamma annertuumik ikiorserneqarnissaminik pisariaqartitsillutik.

Nappaatip sakkortussusaa

Piffissaq

SKIZOFRENII AAMMA ATORNERLUINEQ

Inunnit, skizofreniimik nappaammik suussuserneqarsimasunit, amerlasuut ilutigalugu atornerluisuupput. Atornerluinerit amerlanertigut imigassamiusarpoq imaluunniit ikiaroorntumiulluni. Kisianni aamma amerlasuut soorlu amfetaminik, kokainimik imaluunniit ikiaroorntunik assingusunik atuisuupput. Ikiaroorniutit akerlisortarpaat nakorsaatit, skizofreniimik katsorsaannermi atorneqartut, s.i. dopaminit qaratsimi sunniutaat qaffatsinnerisigut. Ikiaroorniutit psykose ajornerulersittarpaat, kisianni ilutigalugu atornerluineq

misigineqarsinnaavoq oqiliallannertut aamma oqaatigineqarsinnaavoq napparsimanermik puiguutit. Ilaannikkut atornerluineri inooqatigiit immaqa kisiartaapput, tikilluaqqusaalluni misiginniffik sunilluunniit ajornartorsiuteqaraluaaraanni. Ilisimatusarnerup ersersippaa, inunnit taakkuninnga amerlasuut, psykosemik ajornartorsiulersut ikiaroorntumik aangajaarnermi, kingusinnerusukkut skizofreniimik nappaateqalersartut. Atornerluineri ikiaroorntut soorlu speed, kokain, amfetamin aamma designerdrugs aamma skizofreniimut malunniutunik aallartitsisinnaapput.

SKIZOFRENII QANOQ ILILLUNI SUUSSUSERNEQARTARPA?

Skizofreniimik suussusersineq (suli) qaratsamik maligaasat atorlugit misissuinikkut imaluunniit aaversinnikkut inissinneqarsinnaanngilaq. Ullumikkut suussusersineqartarpoq nakorsamik psykiatriimik immikkut paasisimasalimmik oqaloqateqarnikkut. Suussusersisoqartarpoq malunniutit tunngavigalugit, nappaammut tunngatillugu pigineqartut, psykiatriip inuup pissusaanik ilagisaanit aamma ilaqtanit paasisutissinneqarneranit. Suussusersineq tarnip nappaataanik nakorsap sakkorivaa aamma atorneqartarpoq nappaammut katsorsaaniisaq pitsaanerpaq naniniarlugu. Pingaaruteqarpoq eqqaamassallugu, suussusersineq inuttaajungimmat, kisiannili nappaatip najuuttup massakkut isikkorimmagu.

Skizofreniimik suussusersinissaq pilertinnagu, immikoortinneqartariaqarpoq, malunniutinut timikkut pissuteqarnerisigut s.i. noqartarneq imaluunniit atornerluineq. Taamaammatt siusinnerusukkut noqartarnermik imaluunniit ilungersunartunik niaqukkut ajoqusernikkut kingunerlutsitsisoqartarsimappat, misissuinerit aallarnisaataasunut atatillugu niaqqumik EEG misissuisoqassaaq aamma/ imaluunniit MR skannerneqarluni.

Skizofreniuisoq suussusersissagaanni ersiutaasut minnerpaamik qaammat ataaseq atorsimasariaqarput suussusersisorlu tassaassaaq nakorsaq psykiatriimik immikkut paasisimasalik imaluunniit tarnip pissusiinik immikkut ilisimasalik misissuisartorlu. Tamatuma saniatigut suussusiliineri ersiutit assigiinngitsut qanoq katitersimanerat assut pingaaruteqarpoq.

Nunarsuarmi Peqqinneq pillugu suleqatigiiffik (WHO) malillugu tarnikkut nappaatinik aggornilersornerat (ICD-10), psykiatriimi suususersinermi Qallunaat Nunaanni atorneqartoq, makku malunniutit najuuttariaqarput skizofreniimik suususersisoqassappat:

- Minnerpaamik taaneqartartut tunngaviusumik malunniut ataaseq imaluunniit ataavartumik "eqqumiitsumik" piviusuunngitsunik takorruinerit
- Minnerpaamik ukuningga marluk:
  - Sanaroornerit piviusuunngitsunik takorruinerit malitseqartut
  - Oqaatsitsigut eqqarsaatnik akornusersorneqarnerit
  - Katatonimik pissusilersorneq
  - Malunniutit "pitsaanngitsut" ilutigalugu nikallorsimangaarnermik pissuteqanngitsut.

Malunniutit najuuttariaqarput piffissap annerpaartaani qaammammi ataatsimi. Tassani pineqassanngillat timikkut qaratsamik nappaateqarnerup imaluunniit atornerluinerup kinguneranit malunniutit.

TUNNGAVIUSUMIK MALUNNIUTIT ICD-10 MALILLUGU TASSAAPPUT

- Eqqarsaatnik sunnertinnermik misigisat
- Inuup allap allamik eqqartuineranik tusaalluni-sanaroornerit
- Aqutsinnermik misigisat
- Timikkut sunnertinnermik misigisat
- Pingaarnertut piviusuunngitsumik misigineq.

SKIZOFRENIIT QANOQ ITTUT NASSAASSAAPPAT?

Skizofreneeqarpoq assigiinngitsunik apeqqutaallutik malunniutit sorliit saqquminerpaanersut:

- **Malersorneqarsoraluni skizofrenii**, tassani ingammik takuneqartarput malersorneqarsorinerit aamma akulikitsunik tusaalluni sanaroornerit
- **Hebefren skizofrenii**, ingammik qanoq-iliorneq allanngortoq ilaqarluni siumut oqaatigineq ajornartumiuk misigisimanerit allangorannerinik, siunertaqanngitsumik aamma attaveqatigiinngitsumik qanoq-iliorneq aamma/imaluunniit attaveqatigiinngitsumik oqalunnerit
- **Katatoni skizofrenii**, tassani aalaaserlunnerit malunnaatilerujussuupput

- **Assigiinngisitaanngitsumik (akuleriit) skizofrenii**, pissuseqartoq qulaani allassimasunit ataatsimik arlalinnilluunniit, kisiannili naammanngitsunik taakkununga suususersinissamat
- **Skizofrenii pisariunnginneq**, tassani psykosemut malunniuteqanngilaq, kisinni inuiaqatigiit piomasagaataanut arriitsumik pisinnaajunnaariatorneqarpoq aamma ingerlasinnaanerup killingi apparsimapput. Tamanna artornartuuvoq aamma suususersineq oqallisaasorujusuvoq, pissutigalugu pissuteqarsinnaammat allarpasuarnik sunniisunik.

SKIZOFRENII QANOQ KATSORSARNEQARTARPA?

Sukkanerumik katsorsarteranni, ingerlaarnera pitsaanerulersarpoq. Katsorsaanerup sunniiffigissavai, napparsimanermit pisut aamma unitsitaanerit ingerlanerit oqinnerulernerit, ikinnerunerit aamma sivikinnerulernerit.

OPUS-imi katsorsartinneq

Region Midtjyllandimi skizofreniimik siullerpaamik suususersineqartut tamarmik, neqeroorfigineqarput ukiut marluk sakkortuumik katsorsartinnessamik OPUS teamimik taaneqartartumi. OPUS team fagit arlallit suleqatigiiffigaat, katsorsaariaatsinik assigiinngitsorpassuit atuisut. Maani katsorsaanerup ingammik ukkatarissavai:

- katsorsaasumik aalajangersimasumik aarlerinangitsumik attaveqarnissaq (atassuteqarluni katsorsaaneq). Katsorsaasoq pisariaqartillugu eqeersimaartumik naapinniaasinnaavoq, t.i. napparsimasoq saaffigisinnaallugu imaluunniit naapinniaasinnaallugu, malunnartoqarpat, katsorsaanermit unitsitsilersoq
- psykosemut nakorsaatinik pisarneq
- nappaammut aamma nanginnermit pitsaaliuinissamut ilinniartitaaneq (psykoedukation), napparsimasumut aamma ilaqutaanut
- ilagisat ilanngutitineqarnerat, napparsimasup akuerippagu aamma immaqqa ilaqutariinni peqqissartinneq, ingerlanneqarsinnaasoq ilagisariit ataatsit iluanni aamma ilagisariinni arlalinni
- psykologiimut katsorsarneqarneq, ingammik paasinnissinnaanermit katsorsartinneq, ataasiakkaarluni imaluunniit eqimattakkuutaarluni

- inoqatigiinnermit sungiusarneqarneq, inunnik allanik ilaqarnissamik sungiusarneq
- aallartinnissamut/ilinniarnissamut/sulinissamut tapersersorneqarneq
- kommunemik attaveqarnissamik/suleqateqarnissamik ikiortinneq
- tapersersorneqarluni najukkami illersugaasumi/najugaqarfimmi suleqateqarneq (pisariaqartillugu).

Ukiut taakku marluk qaangiuppata katsorsartinneq ingerlaqqissinnaavoq distriktspyskiatriimi/illoqarfimmi pyskiatriimi. Katsorsaanermit inuup ajornartarsiutai tamatigut aallavigineqartassapput, ilutigalugulu tamakkiisuumik isiginninniarsarineq. Pissutsimmi tunngaviusut ajorpata (as. Ineqarneq aningaasaqarnerlu) nakorsaatinik katsorsaaneq aamma peqqissartinneq artornarsinnaavoq ajornarluniluunniit.

Nakorsaatinik katsorsaaneq

Nakorsaatinik katsorsaanerup siunertaraa psykosemut malunniutit annikillissinnissai imaluunniit peernissai, ingammik psykosemi malunniutit kiisalu ersiorneq, eqqissisimanginneq aamma sukasimaanerit annikillinissaat. Skizofrenii katsorsarneqartarpoq nakorsaammik taaneqartartumik antipsykotikamik. Antipsykotiskimut nakorsaatip dopaminip sunniutai annikillissittarpai. Antipsykotika ingammik sunniuteqarpoq psykosemut malunniutinut, kisianni sammisat aamma sungiusarneq ikiorsiullugit, ilikkarneqarsinnaavoq paasinnissinnaanermit ajornartorsiorfiit aqqiiffigineqarsinnaapput

aamma malunniutit pitsaanngitsut minnerulersinneqarsinnaapput. Antipsykotikanik assigiinngitsunik peqarpoq aamma inummiit inummut allanngorartarput, stofit, sunniuteqarluarnerisut aammalu annikinnerusumik saniatigut sunniuteqarnerisut. Tamaammat ilaatigut pisariaqarsinnaavoq nakorsaatiip allamik taarsernissaa, anguniarlugu sunniut pitsaanerpaaq aamma sanitigut sunniutit annikinnerpaat. Nakorsaatiigut katsorsaanerit tamarmik saniatigut sunniuteqarsinnaapput, aamma nakorsaatiit assigiinngitsut assigiinngitsunik saniatigut sunniuteqarsinnaapput. Qujanartumik katsorsaanerit saniatigut sunniutaannik tamarmik eqqorneqarneq ajorput, pileraangamillu pikkunassusii assigiittaratik.

Saniatigut sunniutit ukuusinnaapput:

- Sajunneq imaluunnit nukiiit qeratasut
- Toqqissiveqannginneq
- Oqimaallineq
- Aap fedstoffiisa sunnerneqarneri, s.i. kolesterolit nalingisa qaffanneri
- Aap qaqortortaannik aammiittunik sunniineq
- Uummatip tillerneranik sunniineq
- Annertusisumik nualiorneq imaluunniit qarngup panerpera
- Kinguaasiornikkut akornusersuutit, s.i. atoqatigiinnermut kajuminnerup apparnera, tissanissamut imaluunnit inernissamut ajornartorsiorneq
- Hormonitigut akornusersuineq, s.i. aaqartarnerup allanngornera
- Sapigaqarluni qisuariarnerit.

Saniatigut sunniutitik missuineq

Saniatigut sunniutit misissorneqartuartaassapput. Aaversinnikkut, oqimalalutarnikkut, qitimik uuttuinikkut misssorneqarlutillu aamma nakorsamik nakorsaatiit saniatigullu sunniutit pillugit oqaloqateqartassapput. Sapaatit akunneriniit qaammatinut ingerlasinnaapput antipsykosemut katsorsaanerup tamakkiisumik

sunniutaasa malugineqalernerinut. Saniatigut sunniutaasinnaasut akerlianik aallaqqaataanit malugineqarsinnaapput, kisianni piffissap ingerlanerani sakkukillisarlutik.

Pingaarupeqarpoq nakorsaatinik katsorsarneqarnerup ingerlatiinnarnissaa, tarnip nappaataanik nakorsarlu isumaqatigiissutigineqarsimasut, pinngitsoortinniarlugu nangeqqinneq. 75%-it missaat ukiup ataatsip ingerlanerani nangeqqittarput, nakorsaatinik katsorsartinnertik unitsissimagunikku, akerlianilli nangeqqinnermut navianartoq taamaallaat 20%-iulluni, katsorsartinneq isumaqatigiissutit malullugit ingerlakkaanni.

Najoqqutakkuminartuuvoq, katsorsartinneq ingerlassasoq ukioq ataatsimiit marlunnut siullermik psykosemik pisoqarsimanerata qaangiunnera tikillugu. Arlalinnik psykosemik pisoqarsimappat, unnersuusutigineqarpoq, katsorsartinneq minnerpaamik ukiut tallimat psykosemut malunniutit tammarnerata kingorna ingerlassasoq. Nakorsaatsinik atorunnaariartuaarneq arriitsumik ingerlassaaq aamma nakorsaq isumasioqatigalugu.

Antipsykotiskimut katsorsartinnerup saniatigut pisariaqarsinnaavoq nakorsaatinik eqqissisaatinik piffissat ilaani katsorsartinneq, nappaat ajornerulissappat.

Nappaammut skizofreniimut ilinniartitsineq

Tarnikkut nappaatit pillugit ilinniartitsineq aamma taaneqartarpoq psykoedukation. Tassani nappaammik eqqortissimasoq ilaqutaalu neqeroorfigitittarput skizofreniimut tunngasunut tamanut ilinniartinneqarnissaminut. Ilinniartitsineq ingerlanneqartarpoq gruppini, allat ilagalugit, nappaammik napparsimasut, paasisstissinneqarlutik malunniutit, katsorsaaneq, inoqutigiinni neqeroorutit aamma piaartumik mianersornissamut takussutissat/pasitsassaarutit pillugit.

Pingaaruteqarpoq ilisimasap taassuma pinissaa, pissutigalugu skizofrenii oqaluttuarpassuarnik ilaqartinneqarmat. Ilinniartitsinerup annertusissavaa immineq nappaammut aamma pissutsinut paasinnineq aamma peqataassaaq siunissamut piviusunik ilimasuutissanut.

Psykologiimik katsorsaaneq

Amerlanertigut paasinnissinnaanermut peqqissartinneq, tunngaviuvoq skizofreniiimik psykologiimik katsorsaaneremut. Maani suliarineqartarput ajornartorsiuteqarfinnik aamma eqqarsaatinik misigissutsinillu taakkuninnga attavilliisunik suussusersineq. Suussusersineq tunngavigalugu suliarineqartarput aaqqiissutaasinnaasunik ilusilersuinerit aamma iliuusissat.

Paasinnissinnaanermut peqqissartinnermi siullertut suliarineqartussaasoq, katsorsaasoq ilagalugu, tassaavoq perulunnermi pilersaarut isumaqatigiissutilik,

ajortunngussagaanni, qanoq iliuusissat. Ilutigalugu suliarineqassapput, qanoq nangeqqinnissamut mianersornissamut takussutissat/pasitsassaarutit aqunneqassanersut.

Inoqatigiinni katsorsaaneq aamma ikiorneqarnissamut periarfissat

Inoqatigiinni katsorsaanerup ilagisinnaavai ilagisanik, suliffeqarfimmik, ilinniarfimmik aamma kommunemi sullissisunik ilanngussineq. Erseqqissarneqassaaq, ikiorneqarnissamut suut pisariaqartinneqarnersut, s.i. tapersersorneqarluni najukkami, mentoreqarneq imaluunniit assingusut. Imaassinnaavortaaq pisariaqartitsisoqartoq angerlarsimaffimmi suliassat suliarinissaannut ikiorneqarnissamik, aningaasanik aqutsinermik paasinninnissamut ikiortariaqartoq kiisalu inunnut allanut ilanngunnissamut ikiortariaqartoq, sapinngisai malillugit.

Atornerluinermik katsorsaaneq

Atornerluisuugaanni pingaaruteqarpoq paasissallugu atornerluinerup nappaammut sunniutai aamma ilutigalugu atornerluinnannerup iluaqutaanik ajoqutaanillu takuninnissaaq. Atornerluinerup katsorsaaneq Ajornarnerulersissinnaavaa aamma peqqinnermut ajoqutaavoq. Atornerluinermik katsorsaaneq akulikitsumik pisarpoq kommuneq imigassanut- imaluunniit ikiaroorartunut katsorsaavii suleqatigalugit.

Unitsitaaneq

Napparsimasoq skizofreneertoq inatsisit malillugit isigineqartarpoq niaqulaartutut. Napparsimasut amerlanersaat skizofreneertut, kisianni, nammineq piumassutsiminnik katsorsartinnermini iluamik ingerlapput. Taamaallaat qanoq-issuseq ilungersunartumik ajorsippat, pinngitsaaliilluni unitsitsineq eqqartorneqarsinnaavoq. Ajorsineq pigajuttarpoq, napparsimasoq nakorsaatinik pisariaqartunik

MIANERSORNISSAMUT TAKUSSUTISSAT/ PASITSASSAARUTIT SIUSISSUT UKUUSINNAAPPUT

- Sinissaarunneq
- Puffajaneq
- Avinngarusimaqqajaneq
- Ikinngutinut minnerusumik attaveqarneq
- Toqqissiveqanngeqqajaneq
- Isumaliorulunnermut ilungersuaneq
- Eqqarsaatit ujameeriiannerat
- Pissanganeq aamma annilaanganeq
- Nikanartutut misigisimaneq
- Pinut soqutigisaqannginneq
- Misigimaneq malersorneqarluni, allanit oqaluuserineqarluni, illaruuatigineqarluni, nipinik tusaasaqarluni imaluunniit takorruilluni
- Arlaanik nuannaaruteqarneq saperluni.

atuijunnaarnera pissutaalluni imaluunniit t.p. ikiaroorartumik atornerluinerup psykose ajornerulersippagu.

Unitsitaasimagaanni, napparsimasutut pininnaatitaaffeqarput. Suli paasissutissanut, atuarsinnaavat atuagaaraq: *"Napparsimasunut inersimasunut psykiatriimiittunut pininnaatitaaffiit pillugit paasissutissat"*.

Pitsaaliuinissamut sunik periarfissaqarpa?

Pingaaruteqarpoq nappaatip nangeqqinnissaa pitsaaliussallugu - ingammik pissutigalugu ilisimatusernerup ersersissimammagu, nangeqqittarnerit amerlanerugaangata, ajorunnaaqqinnissaq artornarnerusartoq. Pitsaaliuinermi pineqarpoq amerlasuutigut sianiutinik sunniinerup millisinnissaa aamma piumasaqaataavoq psykosemik pisoqarnerup kingorna, isumalluarnerit appartinnissaat aamma inuup sumiiffiiani naapinnissaa.

ILLIT NAMMINEQ QANOQ-ILORSINNAAVIT, SKIZOFRENIIMIK NAPPAATEQARUIT?

Nappaatit ilisimaleruk

Pingaaruteqarpoq malunniutit ilinniassallugit, ilikkartariaqarpat qanoq akiorsinnaanerlugit. Skizofreniimik suussusersiffigitittut tamarmik neqeroorfigineqartarput nappaat pillugu ilinniartinneqarnissaminut.

Illit mianersornissannut takussutissat sianigikkit

Illit nammineq peqataasinnaavutit nangeqqinnerit (psykose nutaaq) pinaveersaartinnissaannut, sianigikkit mianersornissamut takussutissat takkuttut. Mianersornissamut takussutissat ilinnut kisimik tunngapput, tamanna isumaqarpoq, inuit tamarmik mianersornissamut takussutissaqartut. Mianersornissamut takussutissat imaassinnaapput s.i. nappaatip ajorsinnginnera sioqqullugu puffajanerulerneq, aserlinerulerneq, sinnakillineq, nikallorneruneq aamma

Nangeqqinnissamik pitsaaliuinermi ilaasoq pingaartoq tassaavoq ilagisat katsorsaanermit ilanngunneqarnissaat. Ilagisat nappaammut paasissutissat aamma ilisimasat atorlugit peqataasinnaapput inuup inuunerani eqqissinermik aamma allannguujissusermik isumannaareqataasutut.

Aamma pingaaruteqarpoq attaveqarfiit sinneri ilanngutinnissaat.

Napparsimasoq pillugu allanik inunnik pingaarutilinnik peqarsinnaavoq, s.i. ilinniarfimmil imaluunniit suliffeqarfimmil. Piumasaqaatit naleqqussartariaqarput, qajassuusisoqarsimaniassammat, attuumassuteqarsinnaasunut. Soorlu ilaassinnaavoq, inummik pissarsiortoqartariaqartoq mentoriusinnaasumik, suliamut aamma suliffimmil unammillernartunut siunnersuisinnaasumik aamma ilitersuisinnaasumik.

isumaliorulunnerup artornarnerulerneru. Paasiuminaassinnaavoq kingumut eqqaamassallugu, psykosemut malunniutit takkutilernerani qanoq-issimaneq. Tamaammat pingaaruteqarpoq, illit katsorsaasut peqatigalugu perulunnermi pilersaarummik iliusilersuinissat. Isumatsialaavoq, illit ilagisatillu qaninnerit isumaqatigiissusiorussi, kina oqaluutissanerit, mianersornissamut takussutissat takulerukkit. Aamma pingaaruteqarpoq, illit ilaqtappit nalunngippassuk, mianersornissamut takussutissat ilinnut tunngasut suut takuttarnerit, nangeqqinnissamut navianartorsioruit.

Perulunnermi pilersaarummik sanagitsi

Piffissani pitsaasuniikkuit, katsorsaasullu, allattorsigit malunniutit aamma mianersornissamut takussutissat, ajornerulernermi takkutiaartartut,

nalunngiliuk qaqugukkut nakkorsamut saaffiginninnissat imaluunniit ikiorsiinermik allamik.

Eqqaamanermut allagartamik sanagitsi

Allakkit suna ilinnut sunniuteqarluarnersut, peqqingikkaangavit. Allagartani taakkunani allasimasinnaapput, qanoq iliussasutit, artornartorsioruit. Allasimasoqarsinnaavoq s.i.: "Nipinit killinneqaruma, pisuttuassaanga imaluunniit nakorsaammik eqqissisaammik iisillunga". Isumatsialaavoq, allagartat ilinni tigummiuarukkit. Immaqa nipit aamma killilersinnaavatit, sammisanik allanik ulapputeqaruit, s.i. nipilersuutit, sikkilerlutit angalaaruit imaluunniit oqarasuaatikkut oqaluussiguit.

Nakorsaatinik katsorsaaneq maliguk

Pingaaruteqarpoq, nakorsaatinik katsorsaaneq malissagit piffissami, katsorsaasuppit unnersuussutigisaani. Nakorsaaitit pillugu qularuteqaruit aamma isumaliuteqaruit, isumatsialaavoq katsorsaasunnik oqaluussinissat.

Isumagiuk sinilluarnissat aamma nerisassanik peqqinnartutornissat

Pingaarpoq ullup unnuallu ingerlanerta allangorartuunnginnissaa aalajangersimasumik pisartumik sinittaruit aamma nerifissatit eqqaamagukkit. Napparsimagaanni, oqimaassinnaavoq peqqinnartumik inuunermik ilungersuussinissaq, kisianni pingaaruteqarpoq, taperserneqaruit inuuninni allannguutinnguanut, s.i. orsoqannginnerusumik nerinerullutit, colanik imernikinnerullutit aamma ullut tamaasa pisuttuarlutit.

Timersorit aamma sammisat aallat, illit soqutigisatit

Peqataasinnaapput nikallunganernik aamma stressernernik iluaallionernillu allamat sangutitsisutut.

Imigassaq annertuumik pinaveersaaruk

Katsorsaanerup iluatsinnissaa akornusersinnaavaa aamma malunniutit amerlinisaannut navianartorsiorneq annertusinnaallugu. Ungasinnerusooq isigalugu imigassartorneq, tingummik ajoquusiinnaavoq.

Illit ulluinnarnut unitsiarnerit aamma gasuernerit ilanngutikkitt

Isumatsialarujussuuvoq, illit ulluinnat iluseqalerpat, unitsiarnerit imaluunniit sunggiffimmi sammisat aamma misigisat allat pitsaasut inissaqartillugit.

Anguniagaqalerit, anguneqarsinnaasunik, misigisaaq pitsaasuunngorniassamat

Allornerit ataasiakkaakkit aamma sungiusarit ilimasuutit appartillugit aamma ulapippallaannginnissamik. Arajutsinaveersaakkit ajugaaneeqqat, s.i. errugassat errorneqareersut. Imminut piffissamik tunigit - ilalaarit qanorluunniit artornaraluarpat.

Eqqarsaatinik sungiusarneq atoruk

Imminut tunisinnaavutit eqqarsarnermi suliassanik naleqquttunik artornassusilinnik. Atuakkamik atuarneq aallukkuminaatsikkukku, taava immaqa filmimik malinnaasinnaavutit imaluunniit Soduko naammassillugu.

Suut pitsaanagerusumik ineriartornermik nakussassaasinnaappat?

- ☒ Nappaammut ilisimasaqarneq
- ☒ Pasitsassaarutit/mianersornissamat takussutissat eqqumaffigineri (perulunnermi pilersaarummik sananeq)
- ☒ Nakorsaatinik katsorsartinnerup malinnera
- ☒ Pissutsit tunngaviusut soorlu ineqarnerup aamma aningaasarnerup ajunnginneri
- ☒ Paasinnissinnaanermut sungiusarneq aamma katsorsartinneq
- ☒ Eqqissisimasumik inoqatigiinnii attaveqarfiit

- ❑ Ilagisanik aamma attaveqarfinnik ilanngussineq, immaqa pasitsassaarutinin/mianersornissamut takussutissanik arajutsinaveersaarnermi ikiuussinnaasunik

- ❑ Sammisat naleqquttumik amerlassusillik (sammisat pisariaqarput, stresselertogarsinnaammat susassaqarani).

ILAQUTTAT QANOQ ILIORSINNAAPPAT?

Oqimaattorujussuusinnaavoq ilaquataqarluni skizofreneertumik. Misigissutsit tamarmik aqqusaarneqarsinnaapput - kamanneq. sapilerneq aamma napparsimasumut katsorsaaneramilu ataqatigiimmik aqqissuussinermut neriutaarunneq, pinerit tamaasa ikuisinnaaneq ajortunut, misigigaanni, pisariaqartoq.

” Annilaarnartarpoq misigalugu inuk taama asatigisap, upperilluinnarsinnaammagu kungip paniulluni, oqarasuartaatit tusarnaarneqartut, allallu taamaallaat ajortumeerniaranni. Soriarsinnangitsutut assut misiginarpoq.

SKIZOFRENIIMIK
EQQORTISSIMASUMUTILAQUTTAT

Katsorsaanerup pingaarnersaanut ilaavoq ilaquttat ilanngunneqarneri, peqataasinnaaniassammata, nappaammik eqqugaasumik tapersuullutik aamma qiimmassaallutik aamma immaqa peqataallutik napparsimasup pitsaasunik sammisaqalernissaanut. Ilaqutaasut naammaseqarsinnaasunik neriuteqassapput aamma napparsimasoq anguniakkanik anguneqarsinnaasunik nassaarnissaannik tapersorsorlugu.

Pingaaruteqarpoq nappaatip suunerannik paasinninnissaq aamma allannguutinin paasininninniarnissaq, napparsimalermermi pisunik.

Illit ilaqutaasutut ilinnut iliuuseqarfigisinnaavit?

- ❑ Nappaat ilisimaarillualeruk, ilisimasanik pissarsiorit.
- ❑ Ilaqutaasunut ilinniartitsinermut peqataagit imaluunniit ilaqutaasunut paasiniaaqaatigiinnernut, illit inunnut allanut skizofreniimik nappaateqartunut ilaquttaasunut allanut katinngaffeqaleqqullutit.
- ❑ Ilannguppallaarnissaq ingalaguk. Pingaaruteqarpoq imminut ataqqinissaq inuttut nammineersinnaasutit aamma alla killigisaannik qaangiinissap ingalassimaarnissaa.
- ❑ Akueriuk nukissaqartuaannannginnavit taamarsuaq ikiuissallutit, soorlu pisariaqartinneqartutut - tamatta killeqarpugut, sapinngisatsinnut.
- ❑ Eqqaamajuk imminut paarinissat. Piffissalerit aamma akuerigit, sumiifinnik imaluunniit sammisanik, illit ilaqutaasutut nukinnik "immerfigisinnaasannik" pissarsinissannik.

Illit ilaqutaasutut qanoq-iliorsinnaavit ikiorniarlugu, skizofreniimik nappaatilik?

- Paasiuk skizofrenii sunaanersoq. Nappaammut paasisutissanik pissarsiorit. Paasisimasaqarneruguvit sulii eqqortumik ikiussinnaanerussaait.
- Katsorsaaneremut katsorsaasumullu tapersersiigit. Arlaanik paasisaqanngikkuit aperigit. Ajornanngippat katsorsaasumik oqaloqateqarnermut peqataagit tusarniarlugu, suna sulissutigineqartoq.
- Inissaliigit, iperaagit. Kisimiissimagaanni, ukiorpassuarni napparsimasup ikiortigerussimasaa, artornarsinnaavoq iperaanissaq aamma tutsuiginninnissaq, allat eqqortumik ikiusinnaanerannik. Kisianni pingaaruteqarpoq ilissi atassuteqarnissi "pisarnertut ileqqinnissaa", aamma ikiuisuuneq katsorsaasumut allanullu pikkorisunut ingerlateqqinnissaa. Taassuma illit napparsimasorlu nappaammit ajornartorsiutinillu attuumassuteqartunit naqsimaneqanngitsumik misigiffimmik tunisinnaavaasi.
- Ukkatikkit sammisat, illit sunniuteqarfigisinnaasatit aamma akueriuk, illit ajornartorsiutit tamaasa aaqqissinnaannginnakkit. Suna tamaat naammassisinnaanngilat! Ikiuffigisinnaasanni ikiuigit, s.i. assassorluni suliasat aamma akueriuk, illit allalluunniit kukkuneqanngitsuunngimmata.
- Ajornartorsiutit ataasiakkaarlugit naammassikkit allannguutit alliaartuaartilugit. Allannguutit angisuut tamarmik allornermik siullermit aallartittarput. Piumanarnerupput allornivaraaqqat eqqortumut ingerlasut angisuumik

allannguutinik misiliinerminngaanniit, iluatsinngitsortunit.

- Neriunneq paariuk. Napparsimasoq ikioruk pitsanngornissaaminik upperinnilernissaanut.
- Assuarliinerit ingalakkit. Kinaluunniit sapinngisat pillugit assuarlerneqarluni allineq ajorpoq.
- Neriuutit appartikkit. Rom ullormi ataatsimi sanaajunngilaq. Allannguutit sivirusarput aamma ilalaarneq pingaaruteqarpoq.
- Mianersornissamut takussutit nakkutigikkit. Napparsimasorlu isumaqatigiissusioritsi, katsorsaasoq saaffigisinnaassagit, nappaammut malunniutinik takkuttoqarpat.
- Eqqaamajuk: Skizofrenii arlaata pisuussutigingimmagu. Imminut avoqqaarineq imaluunniit allanut avoqqaarinerit allannguinnimmata. Taarsiullugu siumut isigigit.
- Napparsimasoq ikioruk. Piumasaqar-pallaarnaveersaassaait. Illit nammineq isumatit aamma misigissutsitit oqaatigikkit isorininnermut taarsiullugu. Eqqaamajuk aamma nersuinissat aamma napparsimasup katsorsartiinnarnissaa tapersesoruk.
- Skizofreniimik napparsimasut amerlasuut napparsimanermikkik paasininnerat killeqarpoq imaluunniit paasinningjilluinnarput. Piffissani taamaattuni pingaaruteqarpoq napparsimasoq akerialianik killinnianninnissaa, kisianni immaqa taperseruinnarnissat katsorsaasumut saaffiginninnissamut.

Atuakkiortumut qujanaq

OPUS-imi nakorsaaneq, Ambulant Psykoseenhedimi aqutsisoq,
Anne Grethe Viuff, Regionspsykiatrien Vest

Suliamut tunngasumik akisussaasumut qujanaq

klinisk koordinerende lærestolsprofessor, overlæge, dr.med. Raben Rosenberg,
Aarhus Universitetshospital Risskov

Kingullermik nutarsaasoq

OPUS-imi nakorsaaneq, Ambulant Psykoseenhed-ip ningiua, Anne Grethe Viuff,
Regionspsykiatrien Vest, 2017

SULI PAASISSUTISSANIK SUMI PISSARSORSINNAAVIT ?

psykinfomidt.dk

Uani aamma nassaarisinnaavatit atuagaaqqat
psykiatriimi suussusersinerit oqaatsini assigiinngitsuni

ungmedskizofreni.dk

QR-kode skanneruk isersinnaatitaalerlutillu
inersimasuni skizofreniimut sulii paasissutissanut,
linket iluaqutaasut, videot, atuakkat il.il.

